

DE GESCHIEDENIS VAN DE PVDA
IN DE 20E EEUW
VAN DREES TOT KOK

EEN ZOEKTOCHT NAAR DE DOORBRAAK VOOR EEN BREDE VOLKSPARTIJ
EN DE SPANNING TUSSEN IDEEAAL EN PRAKTIJK

Aan de strijders

**O strijders, die uw liefd'en leven,
Uw kracht, uw geest en heldenmoed
Aan heel de mensheid hebt gegeven,
U brengen wij een broedergroet.
In 't hooploos donker, nooit verbroken,
Waar wij verkwijnden, geest verlamd,
Hebt gij het licht voor ons ontstoken,
Waarbij ons nieuwe moed ontvlamt.**

**Wij volgen U, O dapp're strijders,
Met levenslust en stervensmoed.
Aaneengesloten als belijders
der Leer: "dat eendracht winnen doet".
En gaat g'ons moedig voor ten zege,
Dan heffen w'onze kind'ren hoog.
Heil U! De toekomst lacht U tegen!
De dag der vrijheid rijst omhoog.**

Op 6 februari 2021 bestaat de Partij van de Arbeid 75 jaar. In een jaar dat we weer naar de stembus *mogen om een nieuwe Tweede Kamer te kiezen*. (het kiesrecht kwam er niet vanzelf, zoals een eerder boekje over de SDAP duidelijk maakte).

Ik sta in dit boekje stil bij de oprichting van de PvdA. De voorgeschiedenis en de toetreding van een aantal partijen tot die nieuwe partij komen ook aan de orde. Ik sta stil bij de successen die konden worden geboekt. Maar ook bij de teleurstellingen sta ik stil. Dat laatste is niet onbelangrijk: van fouten uit het verleden moet je immers leren. Ik heb er voor gekozen de periode te beschrijven waarin de Partij van de Arbeid regeringsverantwoordelijk heeft gedragen in de vorige eeuw. De periode beslaat dus de periode 1946-1999. Een dikke vijftig jaar. Een bewogen beweging. Met daarin drie PvdA- minister-presidenten, waarvan één aan het begin en één aan het einde van de periode. Een periode waarin Drees, den Uyl en Kok, ieder op hun eigen manier, de PvdA een gezicht gaven.

De oprichters van de partij zagen zichzelf als het centrum van een op gang te brengen partijpolitiek, maatschappelijk en geestelijk vernieuwingsproces: de doorbraakgedachte. De saamhorigheid vanuit de oorlog moest behouden blijven en men wilde een echte volkspartij zijn. De bisschoppen dachten daar 8 jaar na de oprichting van de partij anders over. In 1954 verscheen het Bisschoppelijk Mandement dat beoogde de tot de rode familie doorgebroken katholieken het leven zuur te maken. Zij werden afgeraden geen lid te zijn of lid te worden van de PvdA. Ook mocht men geen lid zijn van de VARA. Met dank aan de bisschoppen steeg vanaf dat moment het zetelaantal van de partij alleen nog maar...En nu in 2021 is er zelfs een vrouwelijke katholieke lijsttrekker van de PvdA. Om met Brederode te spreken: het kan verkeren.

Joop den Uyl is er nog het meeste in geslaagd die doorbraakgedachte te verwezenlijken. Eerst in 1977 heeft de PvdA namelijk onder zijn leiding de grootste historische overwinning behaald. Hij wist in 1986, aan het einde van zijn politieke carrière, dat succes nog één keer te behalen. Hij is het ook geweest die de partij naar steeds meer zetels wist te leiden. Naast Drees is ook aan hem een paar bladzijden gewijd, evenals zijn opvolger Wim Kok, die het wel twee kabinetten wist uit te houden.

Ik hoop u met dit boekje te inspireren en om u verder te verdiepen in de geschiedenis van de partij. Dit boekje heeft niet de intentie om volledig te zijn. Het probeert een handreiking te zijn om u mogelijk nieuwsgierig te maken en u aan te moedigen verder te verdiepen in de "rijke" geschiedenis van de Partij van de Arbeid. Eerder is in deze serie een boekje over de geschiedenis van de SDAP verschenen, die wel als voorloper van de PvdA wordt gezien. In dit boekje geef ik aan dat dat historisch gezien niet juist is.

Veel leesplezier
Rein Annema

De Oprichting van de Partij van de Arbeid op 9 februari 1946 in Amsterdam

"Hier de Partij van de Arbeid"

Na de bevrijding kon de SDAP het publieke politieke leven weer oppakken. Het was echter niet de bedoeling van de partijleiding om op de oude voet verder te gaan. Door de ervaring met oorlog en bezetting was de tijd rijp voor een nieuwe politiek 'over de geloofsgrenzen heen'. Bij deze nieuwe 'doorbraak'-politiek hoorde ook een geheel nieuwe volkspartij.

'Een waarlijk nieuw begin in ons politieke leven', zo noemde Willem Banning de oprichting van de Partij van de Arbeid op 9 februari 1946 in Krasnapolsky in Amsterdam. In de PvdA sloten de SDAP, de Vrijzinnig Democratische Bond, de Christelijk Democratische Unie en een aantal uit andere partijen afkomstige katholieken en protestants-christelijke zich aaneen. Deze brede vertegenwoordiging kwam ook in de naam van de nieuwe partij tot uitdrukking. Er was bewust gekozen voor 'arbeid' in plaats van 'arbeiders', in de hoop dat een brede middenklasse zich thuis zou voelen in deze nieuwe progressieve volkspartij.

De PvdA is opgericht als een doorbraakpartij. De doorbraakpolitici vonden dat het Nederlandse politieke bestel ingrijpend moest veranderen. De politieke scheidslijnen en verzuilde structuren van vóór 1940 waren achterhaald. Er moest een doorbraak komen zodat mensen niet meer voor een partij zouden kiezen op basis van hun sociale klasse of religieuze voorkeur, maar op basis van gemeenschapszin en saamhorigheid van de Nederlandse bevolking. Het belangrijkste doel van de vernieuwers was om de tegenstelling tussen gelovigen en niet-gelovigen op te heffen. In plaats daarvan moest in het politieke landschap een deling tussen progressieve en behoudende krachten komen. Deze deling is sindsdien van belang gebleven in de Nederlandse politiek.

De ervaring van oorlog en bezetting, de trauma's van de economische crisis van de jaren dertig en de opkomst van het nationaalsocialisme, speelden een grote rol in de vernieuwingsplannen. De sociaaldemocraten hoopten daarnaast het isolement waarin zij voor de oorlog verkeerden definitief te doorbreken.

De Drie Partijen

SDAP

Voor een beschrijving van de SDAP verwijs ik naar het afzonderlijke boekje over de belangrijkste opvolger van de PvdA (50%) in deze serie. Voor wat betreft de VDB en CDU het volgende.

DE VRIJZINNIG DEMOCRATISCHE BOND (VDB)

De VDB was een partij uit het liberalisme die naar links was opgeschoven. Dat kwam vooral door de jongeren in die partij, die met de recente geschiedenis van crisis en oorlog, tot de slotsom kwamen dat het logisch was dat zij zouden kiezen voor het socialisme. Zij zijn het geweest die Oud, de voorzitter van de VDB, overgehaald heeft om tot de PvdA toe te treden. Later is Oud met een deel van zijn aanhang een afzonderlijke partij gaan oprichten: de VVD in 1948. Neemt niet weg dat een zeer gezaghebbende ex-VDB-er vanaf dat moment mee het gezicht van de partij mede heeft bepaald: Anne Vondeling. Hij werd Kamerlid, minister van Financiën in het kabinet Cals-Vondeling, Kamervoorzitter en later lijsttrekker en lid van het Europees Parlement. In grootte vertegenwoordigde de partij 30% van de achterban van de PvdA.

DE CHRISTEN DEMOCRATISCHE UNIE

Het is Buskes geweest die de CDU in het spoor heeft gebracht van de PvdA. Het was een partij met een rechtzinnig-protestante aanhang en stond politiek gezien duidelijk links. Zij stond door haar naam duidelijk in de confessionele hoek.

OVERIGEN

Een aantal namen moeten daarnaast nog worden vermeld. Het is allereerst een aantal katholieken uit de Christofoorgroep, die via de Nederlandse Unie, de PvdA binnenkwamen. Daarnaast politieke daklozen waaronder Schermerhorn, de eerste minister-president van na de oorlog. Ook personen uit de Christelijk Historische Unie, zoals van Walsum, kunnen niet onbenoemd blijven. Ook moet nog Thomassen worden genoemd, die vanuit de Nederlandse Volksbeweging, als overkoepelende club, veel heeft betekend voor de oprichting. Hij was daarvoor actief in de jeugdbeweging van de SDAP, de AJC.

BEKENDE NAMEN VAN DE OPRICHTERS VAN DE PARTIJ VAN DE ARBEID MET HUN ACHTERGROND			
SDAP	VDB	CDU/CHU	NU/NVB
BANNINK	OUD	BUSKES	SCHERMERHORN
DREES	VONDELING	VAN WALSUM	THOMASSEN
VORRINK	VOOGD		
SCHEPS			

WERKGEMEENSCHAPPEN

De partij kende, om recht te doen aan de verschillende levensbeschouwingen, vanaf haar oprichting een katholieke, een protestants-christelijke en later ook een humanistische werkgemeenschap. Het ledental van deze organisaties is altijd beperkt gebleven, maar tot het midden jaren zestig waren de katholieke en de protestants-christelijke werkgemeenschap invloedrijk.

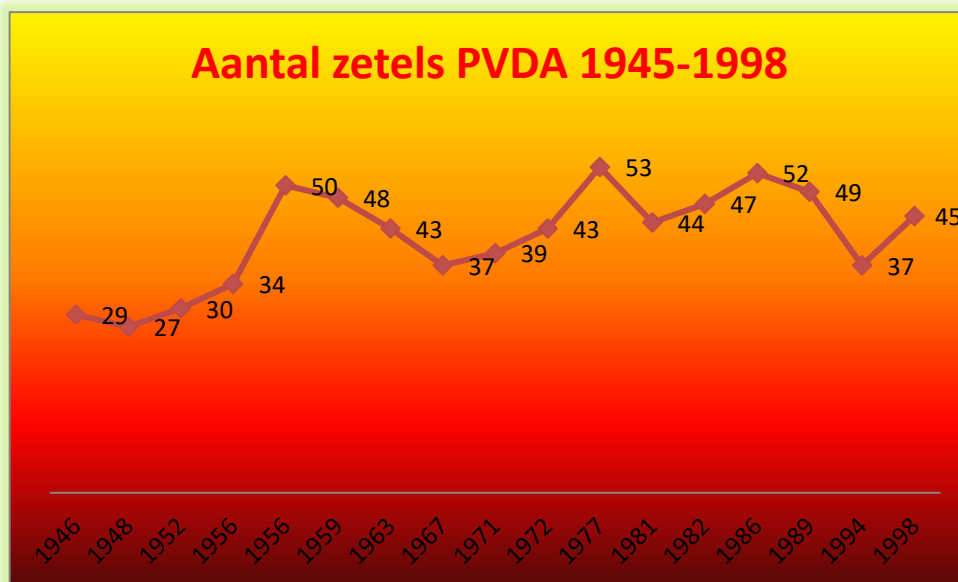
Dat kwam tot uiting in de kwaliteitszetel die ze hadden in het partijbestuur en de Kamerleden die ze leverden. Eind jaren zestig werden de werkgemeenschappen geruisloos opgeheven.

OPVATTINGEN

De oprichters keerden zich tegen partijvorming op basis van een gedeelde godsdienst. De nieuwe partij was gebaseerd op een levensbeschouwelijk pluralisme, waarbij zowel katholicisme, protestantisme als humanisme de inspiratiebron kon zijn om te komen tot een gemeenschappelijk politiek programma. Het socialisme van de partij was sterk persoonlijk geïnspireerd en het werd gezien als een morele keuze. Deze heroriëntatie was al in de jaren dertig in de SDAP begonnen en had haar weerslag al gedeeltelijk gevonden in het beginselprogramma van 1937. Het 'personalistisch socialisme', zoals door Willem Banning geformuleerd, ging gepaard met een sterk gemeenschapsdenken. De mens zou alleen tot ontplooiing kunnen komen in een gemeenschap en diende verantwoordelijkheid te dragen voor die gemeenschap.

ACHTERBAN

De PvdA is van oudsher sterk in de drie noordelijke provincies en in de grote steden met meer dan 100.000 inwoners. De partij weet zich in deze steden redelijk te handhaven. Relatief zwak is de partij in de middelgrote steden, vooral ook de forensengemeenten in het westen van het land. De resultaten in het zuiden zijn sterk wisselend. De PvdA is er niet in geslaagd veel kiezers blijvend aan zich te binden in de voormalige bolwerken van de KVP. De achterban wordt van oudsher gevormd door een coalitie van grote groepen mensen met lagere inkomens en dito opleiding (oorspronkelijk vooral ongeschoolde en geschoolde arbeiders) en goed opgeleide middengroepen en zelfstandigen. De achterban is nu redelijk verdeeld over alle bevolkingsgroepen.

Er waren een aantal piekmomenten. Dat was bij de kabinetten Drees en bij den Uyl. Zowel toen hij minister-president was als in de oppositie. Toen had hij zijn aftreden aangekondigd en ging hij samen met Wim Kok de kar trekken. De stijging in 1986 hield ook overigens verband met de discussie over de kruisraketten. In 1989 was er een KOK-effect merkbaar; hij was de nieuwe lijsttrekker. Dat effect verdampte in 1994, maar kwam terug in 1998 toen Wim Kok als minister-president lijsttrekker werd. In de periode Drees was het aantal Kamerleden 100, vanaf 1957 was die 150. Omgerekend bedraagt het aantal zetels in de periode Drees gemiddeld 45 zetels.

BIJZONDERHEDEN over de regeringen met de PVDA

HERSTEL EN VERNIEUWING

In de periode 1946 tot en met 1958 vormde de PvdA samen met de KVP de zogenaamde 'bredebasiskabinetten' (rooms-rode coalitie). Vanaf 1948 bekleedde de sociaaldemocraat Willem Drees het premierschap. De kabinetten onder zijn leiding legden de basis voor de sociale voorzieningen van de verzorgingsstaat. Na 1958 kwam de PvdA tot de vorming van het kabinet-Cals in 1965 in de oppositie terecht. In deze periode daalde het aantal kiezers.

DE VERBEELDING AAN DE MACHT

Vanaf 1965 probeerde de beweging Nieuw Links de koers en de organisatie van de partij te wijzigen. Jongeren en vrouwen kregen een grotere rol in de organisatie en er kwam meer aandacht voor thema's als milieubescherming, feminisme en solidariteit met de Derde Wereld. Vanaf 1970 werd al nauw samengewerkt met de progressieve partijen PPR en D66. De samenwerking was de basis voor een gezamenlijk verkiezingsprogramma in 1972, onder de naam Keerpunt '72

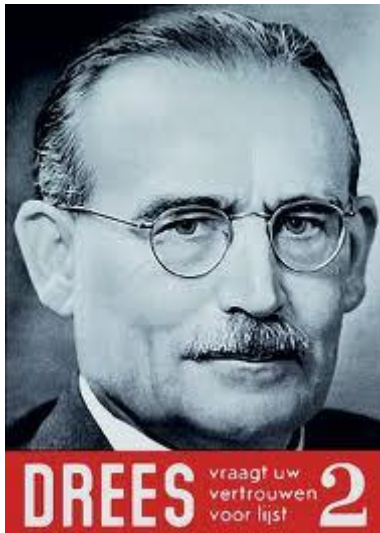

DE VERBEELDING AAN DE MACHT

De drie partijen vormden vervolgens samen met ARP en KVP het kabinet-Den Uyl. Na de verkiezing van 1977 kwam de PvdA ondanks een winst van tien zetels in de oppositie terecht. Na verkiezingen in 1981 werd met CDA en D66 het tweede kabinet-Van Agt gevormd, maar dit was geen lang leven beschoren. Dat had vooral te maken met de grote verschillen op het persoonlijke vlak. Destijds waren er grote betogingen tegen de kernwapens in Nederland en de PVDA steunde dat.

Tot 1989 maakte de PvdA geen deel meer uit van de regering. In 1986 werd Joop den Uyl opgevolgd door oud-FNV-voorzitter Wim Kok als politiek leider.

DREES de wethouder van Nederland

Drees heeft mede aan de wieg gestaan van de PVDA en daarin een leidende rol gespeeld. Zijn roem dankt hij niet alleen aan zijn kwaliteiten als minister-president die op kwam voor de AOW, maar ook voor zijn zuinigheid en degelijkheid. Hij was tien jaar minister-president. Vandaar dat hier een afzonderlijk hoofdstuk aan hem is gewijd.

Willem Drees, die 102 werd, was minister-president van Nederland van 1948 tot 1958, en wordt door veel mensen beschouwd als een van de belangrijkste naoorlogse Nederlandse politici. Onder zijn leiding vonden zowel de dekolonisatie van Nederlands-Indië als de wederopbouw van Nederland plaats. Drees was een overtuigd sociaaldemocraat, maar wel zeer pragmatisch ingesteld.

Drees genoot een populariteit die de partijpolitieke grenzen overschreed en kreeg de bijnaam *Vadertje Drees*. Hij was de initiator van diverse sociale wetten. Als minister van Sociale Zaken in het kabinet Schermerhorn (eveneens een Pvdar), legde hij al in 1947 met de *Noodwet Ouderdomsvoorziening* de grondslag van sociale wetgevingen. Vandaar ook de uitdrukking: *Hij trekt van Drees*. Tien jaar later loodste minister Ko Suurhoff zijn Algemene Ouderdomswet door het parlement. Deze verschilde sterk van de Noodwet. Voor de uitkeringen volgens de Noodwet had niemand premies betaald. Het was in feite het door de Bond voor Staatspensionering bepleite staatspensioen, zoals de SDAP dat eerder ook zo zag, betaald uit de belastingen. Voor de AOW moet ieder premies afdragen. Iedere Nederlander die via de belasting premie heeft betaald, had tot voor kort vanaf zijn 65e jaar recht op een AOW-uitkering.

Drees werd een vurig aanhanger van de sociaaldemocratie nadat hij in 1902 in Amsterdam de viering van de verkiezingsoverwinning van Troelstra in Amsterdam had bijgewoond. Zijn hele verdere leven zou hij, ondanks wat punten van kritiek, Troelstra blijven bewonderen. Hij werd gekescherend wel eens de wethouder van Nederland genoemd. Hij zou een prima bestuurder zijn, een beetje een wethouder, zonder visie of ideeën. Hij zelf ervaarde die titel als een geuzennaam.

Onder zijn leiding werd tot twee maal toe de onafhankelijkheidsstrijd in Indonesië geprobeerd te verijdelen onder de noemer "politioenele acties". Het gaf veel commotie, ook binnen zijn eigen partij. Andere functies die hij bekleedde: ·

- Was stenograaf , bij de Gemeenteraad van Amsterdam en later bij de Tweede Kamer
- Hij was voorzitter van de SDAP, afdeling Den Haag en lid van het partijbestuur.
- Was lid van de gemeenteraad van Den Haag en was wethouder van Sociale Zaken en later wethouder van Financiën en Openbare Werken.
- Hij was ook lid van Provinciale Staten van Zuid-Holland
- Hij was lid van de Tweede Kamer, waarvan 1 jaar fractievoorzitter.
- Was tijdens de Tweede Wereldoorlog gijzelaar in Buchenwald . Hij was lid van het College van Vertrouwensmannen, dat het formele gezag in bevrijd Nederland zou uitoefenen tot de terugkeer van de regering.

Joop den Uyl
http://www.parlement.com/id/vg0911b6zoz6/j_m_joop_den_uyl
Gedreven politicus, minister-president van het

Joop den Uyl en Twee Dingen
Den Uyl antwoorde meestal met:
Twee dingen..
Hij had zich dat aangeleerd om zichzelf te dwingen kort, bondig en duidelijk te zijn.

Joop den Uyl was bijna 25 jaar het gezicht van de Partij van de Arbeid. Hij werd lijsttrekker na de val van het kabinet Cals-Vondeling in 1966, waarin hij minister van Economische zaken was. Hij zal lijsttrekker blijven tot in 1986. In die periode was hij minister-president en later minister van sociale zaken en werkgelegenheid.

Als minister van economische zaken *kondigde* hij de mijnsluiting aan. Hij had voor Limburg echter een groot vervangend werkgelegenheidsprogramma op de rol staan. Maar hij mocht dat niet uitvoeren. Het kabinet viel door wat is gaan heten "de nacht van Smeltzer", genoemd naar de fractievoorzitter van de KVP die de stekker er uit trok. En het kabinet de Jong, dat daarna aantrad, zette een streep door de compenserende werkgelegenheidsplannen van den Uyl. In de beeldvorming was den Uyl veroorzaker van de werkloosheid als gevolg van de mijn-sluiting, die overigens onontkoombaar was. Hij was het immers die de sluiting had *aangekondigd*. Maar ook een ander onderdeel werd niet opgepakt. Waar den Uyl koos voor het geleidelijk aan sluiten in 10 jaar, koos het toen volgende kabinet de Jong voor het zo snel mogelijk sluiten van alle mijnen. Dat verergerde de werkloosheid omdat de alternatieve werkgelegenheid zich niet zo snel kon ontwikkelen..

Joop was daarvoor 5 jaar het gezicht van het wetenschappelijk bureau van de Wiardi Beckman Stichting. Hij was er directeur en heeft ook veel studies verricht en onderzoeken gedaan. Bekendste opstellen zijn te vinden in de bundel "De Weg naar Vrijheid" en "Inzicht en Uitzicht". Hij was wethouder in Amsterdam, daarvoor voorzitter van de gemeenteraadsfractie en gelijktijdig Tweede Kamerlid.

Hij werd in 1973 minister-president. Het was het meest rode kabinet wat we ooit gehad hebben. Zij bestond, naast de coalitie van PvdA, D66 en PPR, uit ARP en KVP. Het was een roerige tijd, maar daarvoor was het niet anders. Er was in 1966 een groep ontstaan binnen de PvdA, Nieuw Links, die de partij wilde vernieuwen. Het is aan de groep en aan den Uyl te danken dat uiteindelijk er geen splitsing maar een verrijking van het gedachtegoed is gekomen. 3 Nieuw Linkers zouden tot zijn kabinet toetreden: Marcel van Dam, Ger Klein en Bram Stemerding.

Den Uyl heeft veel betekend. Zowel voor de partij, als daarbuiten. Zo heeft hij de Lockheedaffaire goed opgelost, waardoor de sentimenten, zowel binnen de partij als daarbuiten, konden worden weggemaseerd. Daardoor behoefde Koningin Juliana niet af te treden. De regering den Uyl heeft veel problemen gekend. Zo was er de oliecrisis, de boycot van olie, waardoor olie op de bon was. Er kwamen twee autoloze zondagen. Intern was men verdeeld over abortus en kernenergie.

Door leiderschap konden de gijzelacties van de Zuid-Molukkers ongedaan worden gemaakt, met zo min mogelijk slachtoffers.

In 1977 werd de PvdA de grote winnaar van de verkiezingen en won 10 zetels. Van 43 naar 53, de hoogste score in de geschiedenis. De PvdA ging de verkiezingen in onder de leus "kiest de Minister President". Hij had van Agt als zijn tegenstrever, die als lijsttrekker voor het eerst het CDA zou leiden. Het werd een moeizame formatie. Uiteindelijk was het door de persoonlijke invulling van het kabinet dat zijn tweede kabinet er niet kwam. Het CDA ging snel daarna een kabinet met de VVD vormen. Dat tweede kabinet den Uyl kwam er dus niet. Hij is nog even "onder" van Agt minister van sociale zaken en werkgelegenheid geworden. Maar dat kabinet, dat bestond uit CDA, PvdA en D66, ging ten onder aan persoonlijke tegenstellingen tussen aan de ene kant van Agt en aan de andere kant den Uyl. Bekend was het voorstel van hem en Ien Dales om te bezuinigen op de Ziektewet, een plan dat later geen doorgang meer vond, vanwege de val van het kabinet. Toen was er strijd tussen den Uyl en Kok. Kok als voorzitter van de FNV.

Daarna werd den Uyl nog meerdere keren lijsttrekker. Bij de verkiezingen van 1986 lukte het hem de hoogste uitslag van 1977 te evenaren, met 52 zetels. Omdat het CDA met 54 zetels de grootste werd, kon Lubbers zijn karwei met de VVD afmaken. Er was sprake van een overwinningsnederlaag. In dat jaar gaf hij, na bijna 35 jaar, het stokje over aan zijn opvolger Wim Kok, die bij die verkiezingen als lijstduwer optrad. Kerst 1987 overleed hij, 68 jaar oud.

Tijdens een bijeenkomst in de Grote Kerk in Amsterdam op 30 december 1987, ter gelegenheid van zijn overlijden werd stilgestaan bij het overlijden van deze grote sociaaldemocraat. Het strijdlid "Aan de strijders" werd o.a. gezongen. De tekst van het lied vindt u in het boekje als hommage aan hem. Uiteraard werd ook de Internationale gezongen, het lied waarvan hij zoveel moeite had het te zingen. Dat had niet zo veel te maken met zijn geheugen maar meer met zijn zangkunst..

Er wordt wel door rechtse politici gezegd dat het kabinet den Uyl het begrotingstekort heel erg heeft laten oplopen. En, zo wordt er bij vermeld, kabinetten daarna zouden de problemen hebben moeten oplossen. Om eens en vooral van die sprookjes af te komen het volgende staatje.

Ontwikkeling van het financieringstekort vanaf het aantreden van het kabinet den Uyl (rood is tekort)

Jaar/kabinet	Percentage
1973 den Uyl	0,5
1974 den Uyl	0,3
1975 den Uyl	2,9
1976 den Uyl	2,1
1977 den Uyl	0,8
1981 van Agt/Wiegel	5
1982 Lubbers	6,2
1986 Lubbers	4,6
1989 Lubbers	6,3

Door de oliecrisis ontstaat een tekort dat opliep van 0,3 procent in 1974 tot 2,9 procent in 1975. Het tekort daalde tot 0,8 procent in 1977. Het tekort liep op van 0,8 procent in 1977 tot 5 procent in 1981. Het financieringstekort is dus niet opgejaagd door Den Uyl. En de minister van Financiën die dat voor elkaar kreeg werd daarom niet voor niets directeur van de Nederlandse Bank! Het kabinet van Agt-Wiegel liet de schuld oplopen naar 5%. Het financieringstekort liep onder Lubbers terug van 6,2 procent in 1982 naar 4,6 procent in 1986. Tijdens het tweede kabinet-Lubbers liep het tekort weer op van 4,6 procent in 1986 naar 6,3 procent in 1989.

Joop den Uyl en poëzie

Joop den Uyl hield van gedichten. Hieronder het gedicht waar hij het meest van hield.

Gij en wij saam

Wie waarlijk leeft heeft in zijn hart
een onvernietigbare veer, een stille
kracht, die iedere weerstand tart.

Geen naam, geen leer, alleen de wil
sterker te zijn dan leed en tijd

Albert Verweij

Ook Journalist

Joop den Uyl was naast politicus, econoom en wetenschapper, ook journalist. Hij was direct na de oorlog journalist bij Vrij Nederland, het blad dat in de oorlog was opgericht. Het blad was van herkomst gereformeerd. Een kerkelijke stroming waar den Uyl van afkomstig was. Hij leerde de Gaay Forman (SR) bij Vrij Nederland kennen die later minister van Binnenlandse Zaken werd namens de ARP in zijn kabinet.

Wim Kok
Van vakbondvoorzitter tot
voorzitter van de BV Nederland

Het taaie gevecht van een
polderjongen tegen de wind in.

DE PAARSE COALITIES EN BEZUINIGINGEN 1986-2002 HET TIJDVAK KOK

In deze periode wordt het vergroten van tegenstelling (de polarisatiegedachte) door de PVDA verlaten. De strategie was er op gericht de confessionele partijen tot een principiële keuze voor samenwerking te dwingen. Wim Kok werd na het vertrek van Joop den Uyl, fractievoorzitter in 1986. Hij trok de laatste verkiezing samen met den Uyl op.

Na de val van het kabinet Lubbers 2, ging, na de verkiezingen in 1989, de PvdA toetreden tot het derde kabinet Lubbers³. Wim Kok werd minister van Financiën en bleef politiek leider. Maatregelen om de WAO aan te pakken leidden in de zomer van 1991 tot een interne crisis. Daar waar in 1989 nog sprake was van een bijna gelijke uitkomst met die van zijn voorganger in 1986 (49 in plaats van 52) verloor Kok de verkiezingen in 1994 dramatisch. Het zetelaantal daalde van 49 naar 37 zetels. Maar nu was er sprake van het omgekeerde effect. De partij keerde terug in de regeringsbankjes omdat zij, ondanks het verlies, wel de grootste bleef.

De twee "paarse" kabinetten Kok-I en II van PvdA, VVD en D66 waren het gevolg. Het waren de eerste kabinetten sinds de invoering van het algemeen kiesrecht, zonder confessionele partijen. Die zijn er alleen gekomen vanwege de inzet van D66 (leider van Mierlo). Maar vanaf 1977 werden achter de schermen ook gesprekken gevoerd tussen VVD en PvdA. Daarbij werd afgetast of samenwerking mogelijk was. Dat heeft er ook toe bijgedragen dat het kabinet er kwam.

Het begrotingstekort werd teruggebracht, de belastingdruk verlaagd en het aantal banen groeide zeer sterk. Het op sociale harmonie gebaseerde poldermodel oogstte alom bewondering. De sociaalliberale koers stond bekend als de Derde Weg en vond navolging bij de Britse regeringen van Tony Blair en de Amerikaanse regeringen van Bill Clinton. Tijdens deze regeerperioden werden progressieve wetten betreffende het homohuwelijk en euthanasie doorgevoerd. Kok heeft zich altijd kwaad gemaakt over wat hij zag als "exhibistische zelfverrijking" in het bedrijfsleven.

Wim Kok is zoon van een timmermanszoon die werd gevormd door een armoedige jeugd in een rood nest en die opgroeide in de naoorlogse sobere jaren van de wederopbouw. In zijn glansrijke loopbaan vergat hij nooit waar hij vandaan kwam. Hij stond bekend als een lange afstandsloper en een fietser die werd gevormd door de tegenwind vanuit de (Alblasserwaardse) polder.

Koks geschiedenis is nauw verbonden met een kwart eeuw politiek en vakbeweging. Hij stond aan de basis van de FNV en sloot tijdens de economische crisis begin jaren 80 het befaamde akkoord van Wassenaar. Hiermee werd de basis gelegd voor het herstel van de Nederlandse economie. In 1998 zegt hij in een interview: "Ik loop al wel lang mee, maar in de politiek nog maar ruim 11 jaar. Maar ik moet bekennen: ik ben er van gaan houden". Bijna aan het eind van de eeuw zullen de kiezers hem belonen met 8 zetels winst. Zijn tweede kabinet kwam er wel. Zij het dat zijn vertrek plaatsvond onder een heel ander gesternte, dan dat hij toen kon vermoeden.